

Vergaderjaar 2008–2009

25 883

Arbeidsomstandigheden

Nr. 137

BRIEF VAN DE MINISTER VAN SOCIALE ZAKEN EN WERKGELEGENHEID

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 24 november 2008

Hierbij bied ik u de Arbobalans 2007/2008 aan en informeer ik u over enkele andere onderwerpen op het terrein van arbeidsomstandigheden.¹ De Arbobalans omvat een overzicht van de stand van zaken en de ontwikkeling van de arbeidsomstandigheden in Nederland. De Arbobalans is een belangrijke, jaarlijks terugkerende informatiebron op het gebied van arbeidsomstandigheden en gezondheid voor werkgevers- en werknemersorganisaties, branche-organisaties, arbodiensten en andere arbodeskundigen, leden van ondernemingsraden en personeelsvertegenwoordigers, personeelsfunctionarissen, en geïnteresseerde werkgevers en werknemers. Een toelichting op de Arbobalans en een weergave van de belangrijkste bevindingen geeft paragraaf 1. Over enige aangelegenheden op het terrein van de arbeidsomstandigheden wil ik u meer in het bijzonder informeren. Het betreft de stand van zaken rond de totstandkoming van de arbocatalogi en de afschaffing van de arbobeleidsregels (paragraaf 2) en de beëindiging van de subsidie-regeling Farbo (paragraaf 3).

1. De Arbobalans 2007/2008

De Arbobalans 2007/2008 omvat een overzicht van de stand van zaken en de ontwikkeling van de arbeidsomstandigheden in Nederland, door TNO samengesteld op basis van de meest recente bronnen van onderzoek en monitoring. Aan de orde komen de blootstelling van werknemers aan arbeidsrisico's, de gevolgen daarvan in termen van klachten, (beroeps)ziekten, ongevallen, verzuim en arbeidsongeschiktheid, en de in dat verband door bedrijven getroffen maatregelen. Bijzondere aandacht wordt besteed aan de door de Nederlandse werknemers gerapporteerde blootstelling aan arbeidsrisico's in vergelijking met hun Europese collega's, en aan de bereidheid (en het ingeschatte vermogen) van werknemers dóór te werken tot het 65e levensjaar, mede in het licht van hun huidige arbeidsomstandigheden.

De Arbobalans steunt op verschillende bronnen, zoals de Nationale

¹ Ter inzage gelegd bij het Centraal Informatiepunt Tweede Kamer.

Enquête Arbeidsomstandigheden (NEA), het grootste periodieke onderzoek naar arbeidsomstandigheden onder werknemers in Nederland. Andere belangrijke bronnen voor de Arbobalans zijn de monitor «Arbo in bedrijf 2007» van de Arbeidsinspectie (AI Monitor), de «Monitor Arbeidsongevallen in Nederland 2006», het rapport «Beroepsziekten in cijfers» van het Nederlands Centrum voor Beroepsziekten (NCvB) en het door mijn departement opgestelde rapport «Preventie en ziekteverzuim 2007» (betreffende afspraken in cao's over preventie en ziekteverzuim). Al deze rapporten zijn te vinden op de website van het ministerie, c.q. op de sites van de betrokken instituten.

Bevindingen

De gezondheid van de Nederlandse werknemers is de afgelopen decennia verbeterd. Het ziekteverzuim is gedaald. Uit op Europees niveau verzamelde data blijkt dat Nederlandse werknemers hun arbeidsomstandigheden als gunstiger beoordelen dan werknemers elders in de EU. Dit wordt niet alleen verklaard uit het feit dat Nederlandse werknemers vaker dan hun Europese collega's in de dienstensector werken, en minder vaak in de traditioneel «zware» sectoren als industrie en landbouw. Want ook een vergelijking binnen sectoren laat zien dat Nederland het relatief goed doet. Binnen de zware sectoren als de industrie en de bouw rapporteren werkenden in Nederland minder fysieke arbeidsrisico's dan in de rest van Europa. Ook op psychosociale arbeidsbelasting, zoals regelmogelijkheden, ontplooiingsmogelijkheden en sociale steun, scoren zij relatief gunstig.

Er is één uitzondering: Nederlandse werknemers ervaren volgens deze Europese gegevens meer lichamelijk geweld (met name in de sectoren «gezondheids- en welzijnzorg») en meer discriminatie (met name in «overheid en onderwijs») dan hun collega's elders in Europa. In het kader van het programma Participatie en Gezondheid dat SZW op dit ogenblik samen met VWS en BZK ontwikkelt, wordt door het ministerie van BZK nader onderzoek voorbereid naar de achtergronden van het verschil in ervaren agressie door middel van een vergelijking tussen Nederland en Duitsland. Het genoemde programma voorziet in de ontwikkeling en ontsluiting van kennis over de (kosten-)effectiviteit van interventies ten behoeve van het behoud en de bevordering van een gezonde en productieve arbeidsparticipatie, en over de implementatie van bewezen effectieve interventies.

Uit Nederlands onderzoek blijkt dat ongewenste omgangsvormen zich vooral voordoen in de zorg, het onderwijs, de publieke dienstverlening en het OV. Met het programma «Veilige publieke taak» (Kamerstukken TK 2006–2007, 28 684, nr. 100) pakt het ministerie van BZK agressie en geweld aan door werkgevers en werknemers van de organisaties met een publieke taak te ondersteunen, waar mogelijk agressie en geweld te voorkomen en daders van agressie en geweld verantwoordelijk te stellen voor hun gedrag en voor de aangerichte schade.

Het aantal arbeidsongevallen lijkt zich, na jaren van daling, te stabiliseren. De succesvolle aanpak van het programma Versterking arbeidsveiligheid wordt ingezet om het aantal ongevallen bij deelnemende bedrijven en in risicosectoren te verminderen. In dat programma is gebleken dat met het inzetten op verbetering van veiligheidscultuur en -gedrag in bedrijven goede resultaten zijn te bereiken. Het beleid is erop gericht dat zoveel mogelijk bedrijven bekend worden met de, in het programma ontwikkelde, kennis en daarmee aan de slag gaan. Daarbij zal de aandacht in het bijzonder uitgaan naar het bereiken van het midden- en kleinbedrijf en risicogroepen.

Bij aanbidding van het basisrapport van de NEA 2007 (Kamerstukken TK 2007–2008, 25 883, nr. 130) heb ik u gemeld dat het aantal werknemers dat dóór wil werken tot aan het 65e levensjaar in de periode 2005–2007 is toegenomen van 21 naar 34%. Van diegenen die níet willen doorwerken zegt ruim de helft dat ook niet te kunnen. De Arbobalans laat zien dat de (fysieke) arbeidsbelasting van invloed is op die inschatting, en dat met het verbeteren van de arbeidsomstandigheden daarin dus winst is te behalen.

Sinds 1 juli 2005 zijn werkgevers niet langer verplicht zich bij de aanpak van preventie en verzuim te laten bijstaan door een arbodienst. De mate waarin bedrijven daarover contracten afsluiten met arbodiensten daalt, maar die daling wordt voor het grootste deel gecompenseerd door contracten met andere deskundigen.

In de Arbobalans wordt de stand van zaken rond de arbocatalogi geschetst. Daarop ga ik hieronder verder in.

2. Arbocatalogi en arbobeleidsregels

Overeenkomstig mijn toezegging in het Algemeen Overleg van 19 juni 2008 informeer ik u over de stand van zaken ten aanzien van de totstandkoming van arbocatalogi en het beleid inzake het intrekken van de arbobeleidsregels.

Stand van zaken totstandkoming Arbocatalogi

Met de inwerkingtreding van de herziene Arbeidsomstandighedenwet op 1 januari 2007 is de arbocatalogus geïntroduceerd. Werkgevers en werknemers kunnen in een arbocatalogus afspraken vastleggen over de wijze waarop zij binnen hun branche of sector invulling geven aan de doelvoorschriften van de overheid. De totstandkoming van arbocatalogi verloopt, gezien het korte tijdsbestek sinds inwerkingtreding van de herziene Arbowet, naar wens. De Commissie Begeleiding Arbocatalogi (CBA) van de Stichting van de Arbeid die het proces van totstandkoming van arbocatalogi begeleidt, heeft onlangs aangegeven dat in meer dan 100 sectoren wordt gewerkt aan het opstellen van een arbocatalogus. Werkgevers en werknemers zetten zich hiervoor goed en enthousiast in. Grote sectoren als de Metaalbewerking en Metalelektro, de Schoonmaak en glazenwassers, de Gemeenten en het Voortgezet Onderwijs hebben inmiddels een goed getoetste arbocatalogus.

Er zijn nu 26 catalogi voor marginale toetsing ingediend, waarvan er 22 met positief resultaat zijn getoetst. Daarmee valt 15 procent van het totale aantal werknemers onder de werking van een goed getoetste arbocatalogus. In de begroting 2009 is als indicator opgenomen het percentage werknemers dat onder de werking van een arbocatalogus valt. Voor 2008 wordt gestreefd naar 25 en voor 2009 naar 50 procent. Op dit ogenblik zijn ongeveer 100 sectoren bezig met het samenstellen van een arbocatalogus. Als deze catalogi met positief resultaat zijn getoetst, valt circa 65 tot 70% van het totale aantal werknemers onder de werking van een arbocatalogus. Aangezien het opstellen van een arbocatalogus geen verplichting is en werkgevers en werknemers ook op een andere wijze invulling kunnen geven aan de doelvoorschriften van de overheid, is het streven dat in 2012 totaal 80 procent van de werknemers onder de werking van een arbocatalogus valt.

Door de CBA en de werkgevers- en werknemersorganisaties worden verschillende activiteiten ondernomen om de totstandkoming van arbocatalogi te bevorderen. Zo organiseert de CBA werkconferenties over arbeidsrisico's in de arbocatalogus en de marginale toetsing. Ook heeft de

CBA de brochure «Wat is een arbocatalogus?» en de handreikingen «Bedrijfshulpverlening» en «Arbomaatregelen Zwangerschap & Arbeid» uitgegeven die werkgevers en werknemers ondersteunen bij het opstellen van arbocatalogi. Hiervoor bestaat grote belangstelling. Verder is in samenwerking met de CBA de subsidieregeling «Stimulering Totstandkoming Arbocatalogi» vormgegeven. Werkgevers en werknemers die een arbocatalogus hebben opgesteld die goed getoetst is en voldoet aan de overige vereisten, kunnen een subsidie aanvragen. Tot op heden heeft het Agentschap SZW dat de regeling uitvoert, 11 subsidieaanvragen ontvangen. Aanvragen voor subsidie kunnen tot 1 oktober 2009 worden ingediend.

Arbobeleidsregels

Als bij de inwerkingtreding van de herziene Arbowet op 1 januari 2007 in één keer alle beleidsregels zouden zijn afgeschaft in een situatie waarin er nog geen of enkele arbocatalogi tot stand waren gekomen, was er een vacuüm ontstaan. Daarom is gekozen voor een overgangperiode van 3 jaar en het sectorgewijs intrekken van beleidsregels die overbodig worden door de totstandkoming van een arbocatalogus. Arbocatalogi die voldoen aan de marginale toetsingseisen worden opgenomen in de Beleidsregel arbocatalogi die naar verwachting medio november 2008 in de Staatscourant wordt gepubliceerd. Deze beleidsregel bevat per arbocatalogus onder meer de artikelen uit de Arbowet- en regelgeving waar de catalogus zich op richt en de buiten toepassing verklaarde beleidsregels voor de betreffende sector indien de werkwijzen uit de catalogus worden toegepast. Na de toetsing van een nieuwe arbocatalogus of de toetsing van een wijziging van een bestaande arbocatalogus zal de Beleidsregel arbocatalogi worden aangepast.

In de memorie van toelichting bij het wetsvoorstel tot wijziging van de Arbowet is aangegeven dat alle beleidsregels 3 jaar na inwerkingtreding van het wetsvoorstel worden ingetrokken (met uitzondering van de Beleidsregel arbocatalogi en beleidsregel 33 inzake boeteoplegging). Aangezien de totstandkoming van arbocatalogi naar wens verloopt zullen alle beleidsregels die nog niet met de Beleidsregel arbocatalogi zijn ingetrokken op 1 januari 2010 vervallen. Dit zal een substantiële bijdrage leveren aan het verminderen van de ervaren regeldruk bij bedrijven.

3. Beëindiging subsidieregeling Farbo

Mijn ambtsvoorganger heeft u op 10 mei 2006 bij aanbieding van de evaluatie van de SZW-subsidieregeling financiële ondersteuning arbeidsmiddelen (Farbo) (Kamerstukken TK, 2005–2006, 25 883, nr. 75) nadere besluitvorming over die regeling in het vooruitzicht gesteld.

Ik kom heden tot het besluit de SZW-subsidieregeling financiële ondersteuning arbeidsmiddelen (Farbo) te beëindigen. De regeling was bedoeld om werkgevers in de profit- en non-profitsector door middel van subsidie te stimuleren innovatieve arbeidsmiddelen aan te schaffen en daardoor de blootstelling van werknemers aan lawaai, fysieke belasting en gevaarlijke stoffen te beperken.

Aanleiding voor mijn besluit is het feit dat de regeling onvoldoende effectief is gebleken. Omstreeks 70% van de werkgevers blijkt de stimulans niet nodig te hebben en zou ook zonder subsidie deze arbeidsmiddelen aanschaffen. Tevens is gebleken dat de subsidie slechts in een beperkt aantal sectoren terecht komt. Uit het oogpunt van doelmatige besteding van overheidsmiddelen is dit niet verantwoord.

De subsidieregeling past evenmin in het huidige arbeidsomstandighedenbeleid. Dit beleid kenmerkt zich door het nadrukkelijker beleggen van de verantwoordelijkheid voor een gezonde en veilige werkomgeving bij werkgevers en werknemers die gezamenlijk maatregelen en oplossingen

bedenken om dit te bereiken. Daarbij kan de tijdelijke inzet van subsidie gewenst zijn. Farbo past niet in dit beleid. De regeling bestaat inmiddels reeds tien jaar; stimulering of ondersteuning bij de aanschaf van arbeidsmiddelen moet dan niet meer aan de orde zijn.

De vrijvallende middelen blijven beschikbaar voor het arbeidsomstandighedenbeleid, zoals voor het hierboven genoemde programma Participatie en Gezondheid en voor onderzoek naar de risico's van nanotechnologie.

De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid,
J. P. H. Donner